

Til Danske Universiteter

Hørings svar vedr. udkast til principper og anbefalinger for forskningsbaseret samarbejde og rådgivning

Den 18. november 2020

Sagsnr. S-2020-1136

mr/ks/hfa/yk

Udvalget til beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) og Akademikerne finder det positivt, at universiteterne og Uddannelses- og Forskningsministeriet har igangsat arbejdet med at udvikle et sæt principper og anbefalinger for forskningsbaseret samarbejde og rådgivning. Det er dog vurderingen, at man ikke er kommet helt i mål med arbejdet, og derfor fremlægges nedenfor en række konkrete forslag og anbefalinger, der særligt vedrører *forskeres ytrings- og publiceringsfrihed*.

I det foreliggende udkast er der efter UBVA's og Akademikernes opfattelse ikke taget tilstrækkeligt højde for de alvorlige problemer knyttet til forskeres ytrings- og publiceringsfrihed, der er afdækket gennem de senere år, herunder i forhold til at leve op til gældende ret på området.

Flere universiteter har gennem mere end 10 år skrevet under på kontrakter med bestemmelser, som klart har krænket forskernes ophavsret, herunder særlig ytrings- og forskningsfriheden.¹ Der har været tale om ulovlige kontrakter, og standardkontrakterne blev derfor i 2016/2017 ændret, så det blev slået fast, at der ikke kan pålægges fortrolighed ud over, hvad der er hjemmel til i lovgivningen.

De ovennævnte problemer, som efter UBVA's og Akademikernes opfattelse er meget alvorlige, har netop været en del af baggrunden for udvalgets arbejde, men på flere punkter er erfaringerne hermed utilstrækkeligt indarbejdet i det foreliggende udkast. Det gælder følgende:

1. Definitionen af forskningsfrihed.

I udkastet nævnes forskningsfrihed adskillige steder som et princip, der skal understøttes og værnes om, men det er dybt problematisk, at ytrings- og publiceringsfrihed end ikke er nævnt i definitionen s. 5. Ytrings- og publiceringsfriheden er en af grundpillerne i forskningsfrihed og er nævnt overalt i international litteratur, udredninger og anbefalinger, når man definerer forskningsfrihed og akademisk frihed.

---

¹ Se:

Andersen, Heine 2018: *Forskningsfrihed. Ideal og virkelighed*. København, Hans Reitzels Forlag, 2018,

Andersen, Heine 2019: Problemer med forskningsfrihed. *Samfundøkonomen* 2019, nr. 2., Videnskabernes Selskab 2007: *Forsknings- og ytringsfriheden på universiteterne*, Forskningspolitisk årsmøde,

Videnskabernes Selskab 2019: *Fri forskning*. Hvidbog til det forskningspolitiske årsmøde. m.m.

UBVA og Akademikerne skal derfor foreslå, at der i afsnittet om "Forskningsfrihed" på s. 5 *indsættes følgende supplerende tekst i 2. afsnit (tilføjelse markeret med **fed**)*

"Den enkelte forsker har ytrings- og publiceringsfrihed og har således ret til frit at definere forskningsmæssige problemstillinger, vælge og udvikle teorier, indsamle empiriske data og anvende relevante metoder, **samt at fremlægge hypoteser, resultater og ræsonnementer offentligt.**"

2. Fortrolighed og tavshedspligt

Forskningsfriheden er ikke absolut, men begrænses af en række faktorer, herunder lovgivning og forskningsetiske hensyn. Yderlige legitime begrænsninger kan opstå som følge af hensynet til samarbejdspartnere, emnevalg, tidsplaner, fortrolighed og publicering mv., fx ved myndighedsbetjening og rekvireret forskning.

Side 2 af 3

Hvad angår fortrolighed, må det - efter sagen med mundkurvskontrakterne² - ligge fast, at der ikke gennem aftaler kan indføres begrænsninger på ytringsfriheden ud over, hvad der er hjemmel til i lovgivningen.

I de nye standardkontrakter for myndighedsbetjening fra 2017 blev der indført følgende passus:

"Parterne er underlagt forvaltningsretlige regler om tavshedspligt. Aftalen indebærer ikke en udvidelse af reglerne om tavshedspligt."

En tilsvarende formulering om aftaler om fortrolighed bør indføres i det foreliggende udkast, *så teksten i boksen "Fortrolighed" på side 15, andet afsnit omformuleres til:*

"I aftaler om rekvireret forskning kan der i særlige tilfælde aftales fortrolighed. Det skal i så fald fremgå tydeligt af kontrakten og være begrundet konkret i henhold til forvaltningsretlige regler om tavshedspligt. Aftalen må ikke indebære en udvidelse af tavshedspligten herudover. Man kan ikke aftale fortrolighed senere hen i projektet, fordi resultaterne ikke faldt ud som forventet eller ønsket."

Desuden bør det eksplicit anføres, at retten til frit at ytre sig inden for lovens rammer gælder i hele kontraktperioden, dvs. også *før aflevering og publicering af en leverance* og efter kontraktperiodens udløb. Det kan indføres således:

"Forskerne kan inden for lovens rammer frit udtale sig om deres forskning under og efter kontraktperioden."

---

² Se om sagen her: <https://www.information.dk/debat/2017/10/ledelsen-paa-koebenhavns-universitet-forsvarer-forskernes-frihed>

3. Publiceringsfrihed

Ophavsretten til resultater og dermed retten til at publicere er som udgangspunkt hos den part, der har frembragt resultaterne. Det gælder indtil ophavsretten evt. overdrages (jf. Rosenmeier 2018: 65)³. Dette fremgår også af kontraktskabeloner og bør derfor nævnes. *I boksen s. 23 om "Offentliggørelse" bør indsættes:*

"Ophavsretten til resultater og dermed retten til at publicere er som udgangspunkt hos den part, der har frembragt resultaterne. Rettigheder til offentliggørelse og tidspunkt for offentliggørelse bør aftales på forhånd mellem parterne."

Hvad angår myndighedsbetjening nævnes det i boksen s. 24 øverst, at der er mulighed for at aftale 7 dages udsættelse. Det bør her pointeres, at der skal foreligge en gyldig konkret begrundelse inden for forvaltningsrettens rammer, for at der kan kræves udsættelse. *I boksen s. 24, øverst, bør indsættes:*

"Der skal i så fald angives en konkret begrundelse inden for forvaltningslovens rammer. "Hvad angår rekvireret forskning nævnes, at publicering kan undtages. Om det er i overensstemmelse med Universitetslovens § 2, stk. 2 og stk. 3, kan der rejses tvivl om. Det er klart en alvorlig begrænsning af forskningsfriheden.

UBVA og Akademikerne anbefaler, at udvalget (gen)overvejer, om dette er lovligt, og hvis det vurderes, at det er lovligt, så bør undtagelse fra forvaltningsloven kun ske i særlige tilfælde med en konkret angivelse af en offentligt tilgængelig begrundelse.

Det bør desuden anføres, at også selvom resultater ikke offentliggøres, har forskeren ret til frit at anvende de resultater, herunder nye data og nye metoder, som forskeren er ophavsmand til, i sin fortsatte forskning og undervisning. Det kan ske ved at sidste afsnit øverst i boksen side 24 erstattes med følgende:

"I særlige tilfælde kan der være grunde til, at rekvireret forskning er undtaget for offentliggørelse. Der skal i så fald angives en konkret og fuldt ud offentlig tilgængelig begrundelse. Selvom resultater ikke offentliggøres, har forskeren ret til frit at anvende de fremkomne resultater, herunder nye data og nye metoder, som forskeren er ophavsmand til, i sin fortsatte forskning og undervisning."

Med venlig hilsen

Morten Rosenmeier, UBVA
Tlf. 20 34 08 87, mail morten.rosenmeier@jur.ku.dk

Karen Skytte, Akademikerne
Tlf. 22 49 58 65, mail ks@ac.dk

---

³ Morten Rosenmeier: Ophavsret for begyndere, 4. udgave, 2, Djøf-forlaget, 2018